ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1991

949.56
BAR
4.76
1992

ISBN 960 - 343 - 017 - X
960 - 343 - 004 - 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ. Ο ιστορικός ρόλος του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά την Τουρκοκρατία. Η παγίωση της εθνολογικής σύνθεσης της ελληνικής Μακεδονίας και η συμβολή του προσφυγικού στοιχείου. Τα ιστορικοπολιτικά πλαίσια της σύγχρονης Μακεδονίας 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. Η Μακεδονία κατά τους πρώτους αιώνες της οθωμανικής δουλείας 45

I. Η Μακεδονία στις παραμονές και κατά την διάρκεια της τουρκικής κατάκτησης 47
II. Οι πρώτες συνέπειες της τουρκικής κυριαρχίας στον μακεδονικό χώρο 61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. Η Μακεδονία κατά τον 16ο και τον 17ο αιώνα 69

I. Η συρροή Εβραίων προσφύγων στην Μακεδονία, έναυσμα για την σταδιακή μεταβολή των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών των υπόδουλων (τέλη 15ου-16ου αιώνας) 71
II. Η πολιτική κατάσταση στην Μακεδονία και ο αντίκτυπος των διεθνών συγκυριών στον γεωγραφικό χώρο της 77
III. Διοικητική διαίρεση και κοινωνικοοικονομική-δημογραφική σύνθεση του μακεδονικού χώρου κατά το δεύτερο μισό του 17ου αιώνα 87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. Οι διεθνείς συγκυρίες του 18ου αιώνα και οι πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις τους στην Μακεδονία 101

I. Ο αντίκτυπος των ευρωπαϊκών πολεμικών συγκρούσεων στον μακεδονικό χώρο κατά τον 18ο αιώνα 103
II. Εθνική και πνευματική αφύπνιση του ελληνισμού της Μακεδονίας κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα 111
III. Ο Μακεδονικός ελληνισμός της διασποράς και η οικονομική και πολιτιστική παρουσία του στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο 119

IV. Η συμβολή του Μακεδονικού ελληνισμού της διασποράς στην πολιτιστική, πολιτική και οικονομική αναγέννηση των υποδούλων 130

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ. Η Μακεδονία κατά την Ελληνική Επαναστάση 1821 139

I. Η Μακεδονία στις παραμονές του 1821 141
II. Η Μακεδονία κατά την επανάσταση του 1821 148

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ. Η Μακεδονία την επαύριο του 1830 μέχρι το τέλος του Κριμαϊκού πολέμου (1856) 159

I. Η Μακεδονία την επαύριο του 1830. Γεωγραφική - εθνολογική - διοικητική σύνθεση 161
II. Η καθημερινή ζωή των χριστιανών κατοίκων της Μακεδονίας και ο αντίκτυπος των μεταρρυθμιστικών μέτρων (Τανζιμάτ) της Πύλης 175
III. Συνύπαρξη μουσουλμανικών και χριστιανικών πληθυσμών στον μακεδονικό χώρο (1840-1856) 183
IV. Τα εθνικά κινήματα στην Μακεδονία και η ελληνική επανάσταση του 1854 193

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ. Η Μακεδονία από τον Κριμαϊκό πόλεμο μέχρι και το συνέδριο του Βερολίνου (1856-1878) 211

I. Τα σπέρματα της εθνικής διαπάλης. Η διαμόρφωση του βουλγαρικού εκκλησιαστικού ζητήματος (1856-1870) και η ελληνική αντίδραση 213
II. Η Μακεδονία επίκεντρο των βλέψεων των βαλκανικών κρατών και των μεγάλων δυνάμεων. Ο Μακεδονικός ελληνισμός στο σταυροδρόμι των βαλκανικών ανακατατάξεων (1870-1878) και το επαναστατικό κίνημα του 1878 221
III. Ο επίλογος της Μακεδονικής κρίσης και η μερική δικαίωση του Μακεδονικού ελληνισμού (1878) 241

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ. Ο Μακεδονικός Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού αγώνα (1878-1893) 245

I. Τα γενικά πλαίσια του πολιτικού καθεστώτος της Μακεδονίας μετά το συνέδριο του Βερολίνου 247
II. Η Μακεδονία από το συνέδριο του Βερολίνου ως την προσάρ-

τηση της Ανατολικής Ρουμελίας (1878-1885) 259
III. Τα Πηχεωνικά και η απήχησή τους στον μακεδονικό χώρο 281
IV. Οι επιπτώσεις της προσάρτησης της Ανατολικής Ρουμελίας και της ελληνοτουρκικής ρήξης στον μακεδονικό χώρο (1886-1893) 292

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ. Οικονομική, εκπαιδευτική και κοινωνική οργάνωση του Ελληνισμού της Μακεδονίας 311

I. Ο οικονομικός και εμπορικός ρόλος του ελληνισμού της Μακεδονίας με επίκεντρο την Θεσσαλονίκη 313
II. Γενική θεώρηση της εμπορικής και οικονομικής δράσης του ελληνισμού στα επίκαιρα μακεδονικά αστικά κέντρα κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα 326
III. Οι φορείς της ελληνικής παιδείας στην Μακεδονία κατά τους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας 334
α) Κύριοι Σύλλογοι, Μακεδόνες Λόγιοι, Απόδημοι και Ευεργέτες
β) Τοπικοί Φιλεκπαιδευτικοί Σύλλογοι, Σωματεία και Αδελφότητες
IV. Τα ελληνικά σχολεία στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης 352
V. Τα ελληνικά σχολεία στο βιλαέτι του Μοναστηρίου 362

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ. Ο Ελληνισμός της Μακεδονίας στις παραμονές του Μακεδονικού Αγώνα (1893-1903) 375

I. Η πολιτική κατάσταση στην Μακεδονία στα τέλη του περασμένου αιώνα και το επαναστατικό κίνημα της Εθνικής Εταιρίας (1893-1896) 377
II. Ο Μακεδονικός ελληνισμός μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 389
III. Η Μακεδονία στις παραμονές του Μακεδονικού Αγώνα (1902-1903) 404
IV. Η στάση της επίσημης ελληνικής πολιτικής απέναντι στο Μακεδονικό Ζήτημα και η προσφορά του Ίωνα Δραγούμη στην μακεδονική υπόθεση 416
V. Η αντιστασιακή οργάνωση του ελληνισμού της Μακεδονίας στις παραμονές του Μακεδονικού Αγώνα (1900-1903) 432

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ. Ο Μακεδονικός Αγώνας (1904-1908) 441

I. Η γενίκευση του ένοπλου αγώνα στην Μακεδονία και η απήχηση της αυτοθυσίας του Παύλου Μελά (1904) 443
II. Αναδιοργάνωση της ελληνικής αντίστασης και διεύρυνση της ανταρτικής δράσης στην Μακεδονία (1905) 461
III. Εδραίωση και υπεροχή της ελληνικής ανταρτικής δράσης στον μακεδονικό χώρο στα 1906 και στα 1907 473
IV. Ο Μακεδονικός Αγώνας στην Ανατολική και στην Βορειοανατολική Μακεδονία (1904-1908) 490
V. Η ολοκλήρωση της ένοπλης φάσης του Μακεδονικού Αγώνα και η συνολική αποτίμησή της (1908) 497

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ. Η Μακεδονία κατά την Νεοτουρκική περίοδο μέχρι την απελευθέρωση (1908-1912) 507

I. Η άλλη όψη του Νεοτουρκικού κινήματος στην Μακεδονία και η αποδοχή του από το χριστιανικό στοιχείο και τα βαλκανικά κράτη 526
II. Το θεσμικό πρόγραμμα εκτουρκισμού των εθνικών μειονοτήτων της Μακεδονίας 526
III. Η προσέγγιση των χριστιανικών εθνοτήτων της Μακεδονίας αφετηρία για την βαλκανική συνεργασία του 1912 544

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ. Η διαμάχη για την Μακεδονία μετά τους Βαλκανικούς πολέμους 554

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 573

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 601

Ο Κωνσταντίνος Βακαλόπουλος γεννήθηκε στην Θεσσαλονίκη στα 1951. Αποφοίτησε από την Γερμανική Σχολή της ίδιας πόλης. Σπούδασε στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μετεκπαιδεύθηκε στο Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ανωτάτων Διεθνών Σπουδών της Γενεύης καθώς και στο Birkbeck College του Λονδίνου κοντά στον Καθηγητή της Ευρωπαϊκής Ιστορίας Douglas Dakin. Εργάσθηκε ως ερευνητής στο Ίδρυμα Μελετών της Χερσονήσου του Αίμου (1977-1986). Από το 1986 είναι Καθηγητής της Νεοελληνικής Ιστορίας στην Παιδαγωγική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης. Πραγματοποίησε πολυάριθμες έρευνες σε αρχειακές μονάδες του εσωτερικού και της Δυτικής Ευρώπης και έλαβε μέρος σε διεθνή και πανελλήνια συνέδρια.

Κύρια *αυτοτελή* έργα του που αναφέρονται γενικότερα σε θέματα της Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας:

- *Σχέσεις Ελλήνων και Ελβετών Φιλελλήνων κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 (Συμβολή στην ιστορία του ελβετικού Φιλελληνισμού)*, Θεσσαλονίκη 1975 (διδακτορική διατριβή).
- *Η επαναστατημένη Ελλάδα, ηπειρωτική και Αιγαίο, μεταξύ 1826-1829*, Θεσσαλονίκη 1976.
- *L' économiste Français Arthémond de Regny et son rôle dans l'histoire financière de la Grèce (1831-1841)*, Recherches sur la période de la Monarchie, Thessalonique 1977.
- Lemaître et la crise financière de la Grèce (1842-1843), Thessalonique 1978.
- *Η αποστολή του Θεοχάρη Κεφαλά στην Ελβετία και στην Γερμανία και η συμβολή του στην ίδρυση της γερμανικής λεγεώνας*, Θεσσαλονίκη 1978.
- *Η περίοδος της Αναρχίας (1831-1833).* Εσωτερικός διχασμός και ξένες επεμβάσεις κατά την μετακαποδιστριακή περίοδο, Θεσσαλονίκη 1984.
- *Νεοελληνική Ιστορία (1204-1940)*, Θεσσαλονίκη 1989.

Κύρια *αυτοτελή* έργα του με επίκεντρο την ιστορική εξέλιξη του βορειοελλαδικού χώρου:

- *Τρία ανέκδοτα ιστορικά δοκίμια του Φιλικού Γεωργίου Λασσάνη*, Θεσσαλονίκη 1973.
- Οικονομική λειτουργία του μακεδονικού και θρακικού χώρου στα μέσα του 19ου αιώνα στα πλαίσια του διεθνούς εμπορίου, Θεσσαλονίκη 1980.
- Ο Βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα (1878-1894), Θεσσαλονίκη 1983.
- Νεότερη Ιστορία της Μακεδονίας (1830-1912), Θεσσαλονίκη 1986 και αγγλική μετάφραση του βιβλίου: *Modern History of Macedonia (1830-1912)*, Thessaloniki 1988.
- Η Μακεδονία στις παραμονές του Μακεδονικού Αγώνα (1894-1904), Θεσσαλονίκη 1986.
- Η Μακεδονία στα πλαίσια της Βαλκανικής πολιτικής (1830-1986), Θεσσαλονίκη 1987.
- Μακεδονικός Αγώνας. Η ένοπλη φάση (1904-1908), Θεσσαλονίκη 1987.
- Ίων Δραγούμης - Παύλος Γύπαρης. Κορυφαίες μορφές του Μακεδονικού Αγώνα, Θεσσαλονίκη 1987.
- Νεότουρκοι και Μακεδονία (1908-1912), Θεσσαλονίκη 1988.
- Επίτομη Ιστορία της Μακεδονίας (Τουρκοκρατία), Θεσσαλονίκη 1988.
- *Το Μακεδονικό Ζήτημα.* Τόμος Α΄. Τουρκοκρατία (1856-1912), Θεσσαλονίκη 1989.

ISBN 960 - 343 - 017 - X
960 - 343 - 004 - 8